

Régészeti feltárások Budapest területén 2011-ben

Archaeological excavations in the territory of Budapest in 2011

A fővárosi várostörténeti kutatások alapját szolgáló régészeti feltárások 2011-ben is a már korábban kialakult intézményi régészeti örökségvédelmi rendszerben történtek: a hagyományosan régészeti korszakonként szervezett szakmai osztályok feltáró munkáját az Ásatási Iroda koordinálta és segítette azok lebonyolításában. Az év folyamán, novemberben ismételtelen módosult a régészeti feladatellátásra vonatkozó Kulturális Örökségvédelmi Törvény (2001/LXIV tv.). Új fogalmak jelentek meg a törvény-módosításban. Így pl. az állami nagyberuházás fogalma, amely esetében mind idő, mind pedig költséghatárt szab a jogszabály a feltáró intézménynek, függetlenül a feladat nagyságától. Ez alól felmentés csak kormánydöntés alapján lehetséges. Megjelent továbbá a lelőhely elfedésének fogalma, amelynek tartalma egyelőre még nem meghatározott, bár városi környezetben, elsősorban a sűrűn rétegzett, vastag történeti rétegekkel rendelkező történeti városmagok esetében az eljárás alkalmazása nem ritka. A régészeti feladatellátásban további változást jelentett, hogy ez év februárjában első ízben jelentek meg a Magyar Nemzeti Múzeum – Nemzeti Örökségvédelmi Központja koordinálásával kidolgozott szakmai és pénzügyi irányelvek.

A megváltozott jogi és szakmai környezetben azonban a 2011. évben is tovább

Archaeological excavations that serve as the basis of research into the local history of the capital city were conducted within the already established institutional system of archaeological heritage protection in 2011 as well. The work of the specialized departments, traditionally organized by archaeological periods, was coordinated by the Excavation Office that provided assistance in practical management as well. Over the year, in November, the law on protection of cultural heritage (2001/LXIV) was again modified. In the modification, new concepts were formulated, including the law surrounding large-scale state investment projects where the limits are dictated by law to the institution responsible for the excavation both concerning the duration and amount expended on the work irrespective of the actual scale of the task. Exemption from these limits can be made but is based exclusively on a governmental decision. Another new concept that appeared concerns covering of archaeological sites, the practical meaning of which has not yet been precisely clarified. In an urban environment though, the application of this method was not at all exceptional, primarily in historical town centers with a series of densely located, thick historical layers. A further change in the field of archaeological service was

folytatódott az elmúlt időszak tendenciája: a beruházásokhoz kapcsolódó régészeti feltárások számának folyamatos csökkenése. A rendszerváltozás időszakától tekintve, minden korábbinál kevesebb ilyen típusú régészeti beavatkozás volt a fővárosban. Régészeink mindössze 12 megelőző és 4 próbafeltáráson vettek részt. Csökkent a régészeti megfigyelések száma is, 91 helyszínen adtunk szakfelügyeletet kivitelezési munkákhoz. A régészeti feltárások során az intézmény 20 régésze összesen 829 napot töltött terepen, ezen idő alatt 11420 m² területet kutattak át. A kevesebb terepnap alatt végzett, kisebb területű feltárások azonban intenzív lelőhelyeket érintettek, így a múzeumba bekerült leletanyag mennyisége az elmúlt évhez képest csak alig valamivel csökkent. A régészeti gyűjtemények 243 láda leletanyaggal (zömében kerámia), s csaknem félezer egyedi tárggyal gyarapodtak, amelyek konzerválása, feldolgozása a következő évek feladata lesz.

Bár a feltárások száma csökkent, a kutatások több helyen is értékes eredménnyel szolgáltak. Az őskori kutatások középpontját ez évben is az M0 déli szakaszának építéséhez kapcsolódó régészeti feladatok jelentették. A kivitelezéshez kapcsolódó megfigyelések nyomán előkerültek a Növény utcai őskori telep újabb részletei. A római kori kutatások két fontos helyszíne volt egyrészt a katonaváros északnyugati negyede (Raktár utca), ahonnan az épületmaradványok mellett feltárt késői temetkezés szarkofágját szállítottuk a múzeumba. A másik helyszínen (Kékfestő utca) az aquincumi polgárváros agglomerációs területéhez tartozó, eddig ismeretlen római kori épület részletére bukkantunk egy családi ház építésének megfigyelése során. A legnagyobb kiter-

brought about by the publication of professional and economic standards by the National Heritage Protection Centre of the Hungarian National Museum, first in February 2011.

Within the changing legal and professional environment, however, the decreasing trend in the number of archaeological excavations related to investment projects that characterized the preceding period, remained unchanged in 2011. Since the end of the Socialist system, the number of such archaeological works conducted in the capital has never been this low. The archaeologists of our museum took part only in 12 preventive and 4 trial excavations. The number of archaeological observations has decreased as well. We carried out observations linked to construction works at 91 sites. During the archaeological excavations, 20 archaeologists from the institution spent 829 days on field work and investigated a surface of 11,420 m². The excavations conducted over fewer field work days, however, impacted densely occupied archaeological sites. Thus, the number of finds transported into the museum only slightly decreased compared to the previous year. The archaeological collections enlarged by 243 boxes of finds (mostly pottery) and almost five hundred individual objects, the conservation and analysis of which will be the task of the following years.

Though the number of archaeological excavations decreased, interesting results were produced by the research in several sites. Prehistoric research focused on the archaeological tasks related to the construction of the southern sector of the M0 Motorway this year as well. New details of the prehistoric settlement situated at Növény Street were uncovered during observations

jedésű feltárás az aquincumi polgárváros területén a „Pannonia Provincia Program” beruházásához kapcsolódott. A 2011-ben módosított tervek alapján került sor az előző évi kutatások kiterjesztésére. A régészeti feltárások nagyobb felületen hozták felszínre a déli városfal közelében egykor állt „Festőház” újabb épületrészeit. A 2. és 3. században lakott épület falmaradványain több helyen még eredeti helyén találtuk a festett faldekorációt. Nemzetközi együttműködésben, az Osztrák Régészeti Intézet munkatársai roncsolásmentes kutatást folytattak az aquincumi polgárváros nyugati részének beépítetlen területein. Az eredmények közös értékelése és bemutatása 2012-től várható. Intézményünk középkoros régészeti folyamatosan jelen voltak a Budai Várban zajló közmű munkáknál, valamint közreműködtek a várfal rehabilitációját célzó munkák előkészítésénél. A BTM legfontosabb ásatásairól és a legjelentősebb leletekről továbbra is tájékoztat a múzeum régészeti honlapja.

A csökkenő terepi munka lehetőséget adott arra, hogy a korábbi évek intenzív feltárásai eredményeinek muzeológiai és tudományos feldolgozására nagyobb hangsúlyt fektessenek régészeink. A korábbi évekhez képest tovább növekedett a leadott ásatási dokumentációk száma. A nyilvántartás területén az elmúlt év magas szintjét tartani tudtuk. A hagyományos nyilvántartással leltározott dokumentumok (fotó, rajz), tárgyak száma a tavalyi 4000-ról csaknem 15000-re emelkedett, míg a digitális adathordozón nyilvántartásba vett dokumentumok, tárgyak száma ez évben csaknem 110 000 volt, ami az elmúlt évi szintnél csak kissé alacsonyabb. Az elmúlt három év nyilvántartási munkái azt mutatják, hogy a leltározás viszszavonhatatlanul átbillent a számítógépes

related to construction work. Concerning research into the Roman Period, one of the two most significant sites was in the northwestern quarter of the Military Town (Raktár Street). A sarcophagus that belonged to a late burial unearthed near the architectural remains was transported to the museum. At another site (Kékfestő Street), a detail of a previously unknown Roman building was found during the construction of a detached house. The building was associated with the environs of the Civil Town of Aquincum. The most extensive excavations in the territory of the Civil Town were related to the “Pannonia Provincia Program”. Based on the plans modified in 2011, research as carried out in the previous year, was extended. New details of the “Painter’s House”, once standing near to the southern town wall, were brought to light by excavations over a large surface. In a number of places, painted decoration, still in its original position on the wall remains of the building, occupied in the 2nd and 3rd centuries AD were found. Within the framework of an international cooperation, members of the Austrian Archaeological Institute carried out non-destructive research in the unoccupied territories of the western part of the Aquincum Civil Town. The joint analysis and presentation of the results is expected to be carried out in 2012. Medieval archaeologists from our institution were a constant presence at works related to public utility developments in the Buda Castle area and contributed to preparations for the works aimed at restoration of the fortifications. The archaeological website of the museum continues providing information on the most important excavations and the most significant finds of the Budapest History Museum.

Részlet az Aquincumi Múzeum „Van új a föld alatt...” című kiállításából
Detail of the “There is something new under the ground...” exhibition in the Aquincum Museum

technika alkalmazásának irányába. A számítógépes nyilvántartásra való teljes áttérésnek azonban még meg kell teremteni a feltételeit.

A leltározott leletanyag befogadása az Ős- és Népvándorlás kori Osztályon, valamint az Őkörtörténeti Osztályon egyelőre nem jelent gondot, bár a tömörraktárban elhelyezett téglanyag és fallfestményanyag lassan kiszorítja a kisleleteket. Éppen ezért mihamarabb megoldást kell találni a téglraktár elhelyezésére. Ugyancsak egyre sürgetőbbé kezd válni a folyamatosan gyarapodó kőanyag elhelyezésére a keleti kőtár déli folytatásának megépítése. A Kö-

The decreasing amount of field work allowed our archaeologists to increase emphasis on the museological and scholarly analysis of the results of the intensive excavations carried out in preceding years. The number of submitted documentation on excavations increased further compared to previous years. The same high standards set over the last year in inventorying were maintained. The number of documents (photos, drawings) and objects inventoryed using a traditional method increased from last year's 4,000 to about 15,000, while the number of digitally inventoryed documents and objects was 110,000 this year, which is only slightly behind last year's results. Inventorying works conducted over the past three years show that the application of computerized inventory has irreversibly gained ground. Conditions for a complete shift to computerized inventorying, however, need to be established.

Housing of the inventoryed finds does not yet mean any problem for the Department of Prehistoric and Migration Period Archaeology and Department for Ancient History, although brick and wall paintings placed in the compact storage are slowly squeezing out the small finds. Thus, the placement of the brick storage must urgently be resolved. Similarly, the construction of the southern enlargement of the eastern lapidary is becoming more and more pressing in order to house the continuously increasing number of stone finds. Storage possibilities for the Medieval Department have become critical, especially considering the upcoming large-scale urban excavations (reconstruction works on the Várbazár [Castle Bazaar] and the fortifications as well as complementary works related to the deep parking garage at Csikós Street). Finds stored in

zépkeri Osztály raktárhelyzete, figyelembe véve az előttük álló nagyobb városi feltárásokat (Várbazár és várfal rekonstrukciós munkák, a Csikós udvari mélygarázshoz kapcsolódó kiegészítő munkák), kritikussá vált. Jelentős gondot okoz mindhárom szakmai osztálynak az átmeneti raktárakban őrzött anyag, amelynek zöme a Gázgyári Óraházban, illetve a Gázgyári Művelődés házban található. A két bérlemény műszaki állapota és infrastrukturális ellátottsága, a folyamatosan csökkentett költségvetési lehetőségek miatt, egyre romlik, s a körülmények a minimális műtárgyvédelmi feltételeknek sem felelnek meg. Külön említendő, hogy az Óraházban az ország legnagyobb, mintegy 15000 darabból álló középkori kőgyűjteményének értékes része található, méltatlan körülmények között.

A BTM régészeti osztályainak publikációs tevékenysége a korábbi években megszokott keretek között mozgott 2011-ben is. A régészeti feltárások eredményeit az „Aquincumi füzetek” sorozat 17. kötete (szerk. Vámos P. – Zsidi P.) mutatta be. A provinciális régészet hazai művelőinek és munkatársaink közreműködésével (a Pytheas Kiadó gondozásában) megjelent a „Tituli Aquincenses” forrásközlő kiadvány III. kötete, amely az Aquincumi Múzeum gyűjteményének kurzív feliratos anyagát közli. A Középkori Osztály munkatársai az MTA Régészeti Intézetével közösen jelentették meg a „Paloták, kolostorok, falvak. Gerevich László (1911-1997) középkori kutatásai” (szerk. Benda J. – Benkő E. – Magyar K.) kiállítási katalógust. E mellett a BTM régész munkatársai 21 előzetes ásatási közlésben, 44 tanulmányban tették közzé kutatási eredményeiket, s több kiállítási katalógus számára 182 szócikket készítettek.

the transitional find repository pose a serious problem for all three specialized departments. The majority of these finds has been placed in the Clock House and the Culture House of the former Gas Factory. Technical conditions and infrastructural supply of both rentals are gradually declining due to constantly decreasing financial possibilities, and the circumstances do not meet the minimum necessary conditions for protection of works of art. In this respect, we must emphasize that the medieval carved stone collection stored in the Clock House under unsatisfactory circumstances is one part of the largest such collection in Hungary, consisting of 15,000 items.

The publishing output of the archaeological departments of the Budapest History Museum in 2011 also remained within the range characterizing preceding years. Results of the archaeological excavations were presented in the 17th volume of the “Aquincumi füzetek” series (eds. P. Vámos and P. Zsidi). The 3rd volume of “Tituli Aquincenses” source publication was issued (by Pytheas Kiadó) with contributions by Hungarian archaeologists specialized in the Roman provinces and the employees of our museum. The volume contains a publication of the material with cursive inscriptions housed in the museum. Archaeologists from the Medieval Department published the exhibition catalogue “Palaces, Cloisters, Villages. Medieval research by László Gerevich (1911-1997)” (eds. J. Benda, E. Benkő and K. Magyar) jointly with the Institute of Archaeology of the Hungarian Academy of Sciences. In addition, archaeologists of the Budapest History Museum published their results in 21 preliminary archaeological reports and 44 studies. They also pre-

Az új régészeti leletek bemutatását az Aquincumi Múzeum „Van új a föld alatt...” című kiállításán tekinthette meg a nagyközönség. A kiállításban mindhárom régészeti osztály közreműködött. A Középkori Osztály két jelentős kiállításban vett részt. A „Paloták, kolostorok, falvak” címmel Gerevich László emlékére rendeztek kiállítást. A „Fény és árnyék. A főváros ezer éve” címmel nyílt meg az új állandó kiállítás első része, amelynek középkori és török korról foglalkozó részének szakmai gondozását ugyancsak a Középkori Osztály végezte. A BTM régészei 16 hazai és 9 külföldi konferencián vettek részt, ahol beszámoltak a szakmai közönségnek kutatásaikról és a feltárások eredményeiről.

Zsidi Paula

pared 182 catalogue items in a number of exhibition catalogues.

Recent archaeological finds were presented to the wider public within the framework of the exhibition “There is something new under the ground...”. All three archaeological departments contributed to the exhibition. The Medieval Department contributed to two significant exhibitions. One entitled “Palaces, Cloisters, Villages” commemorated László Gerevich. The first part of the new permanent exhibition was opened under the title “Light and Shadow. Budapest over 1000 Years”. The medieval and Ottoman period parts of that exhibition were also curated by the Medieval Department. Archaeologists of the Budapest History Museum participated in 16 conferences organized in Hungary and 9 international conferences where they presented their research and excavation results to professional audiences.

Paula Zsidi